

Integrált
növénytermesztés

MEGGY, CSERESZNYE

Szerkesztette:
Inántsy Ferenc és Balázs Klára

AGROINFORM KIADÓ · BUDAPEST, 2004

nyekben viszont az érés idején a gyümölcsök repedezése miatt igen óvatosan kell a vízkijuttatásokat időzíteni. A fonálféreg-kezelések miatt esetlegesen szükséges vízkijuttatást így rendkívül körültekintően kell elvégezni.

Szintén gyakorlati szempont, hogy kis területű ültetvényekben, házikertekben, ahol a szórványosan álló fák esetén a berepülő cseresznyelegek okozta kártétel jelentősen meghaladhatja a fák alatt áttelelő és helyben kikelő cseresznyelegek okozta kártételt, a kifejezetten megelőző célú, populációgyérítő hatású fonálféreg kezeléseknél nincs gazdasági realitása. Jelenleg Észak-Amerikában több, Európában viszont csak egyetlen gyártó foglalkozik *Steinernema carpocapsae* tartalmú készítmény előállításával, a holland Engerlingennek azonban nincs magyarországi kereskedelmi képviselője. Hazai kutatási eredményekről még nem tudunk beszámolni.

A cseresznyelégység magatartási sajátosságain alapuló védekezési lehetőségek

A cseresznyelégység a rovarok között a hazai cseresznye- és meggytermesztés egyik legfontosabb kártevője. A kárt a lárva (nyű) okozza; megnyilvánulási formája a „kukacos”, cseresznye.

A gyümölcs a mag körül pépes állományúvá válik, ez a gyümölcs tapintásával észlelhető. A gyümölcsöt felbontva a mag közelében lelhetjük meg a fehér színű, kb. 5 mm-re megnövő „kukacot”, a nyület.

A cseresznyelégység elleni védekezésben kulcsfontosságú a kártevő megjelenésének pontos jelzése, mert rajzásának kezdetében és lefutásában évente, az adott év időjárásától függően, több hetes eltérés lehetséges; ugyanígy, egyazon éven belül, egymástól kisebb-nagyobb távolságra fekvő területek között is jelentős különbségeket észlelhetünk. Jól mutatja ezt a Gyümölcs- és Dísznövénytermesztő és Ellátó Kht. Érd-Elviramajori Kísérleti Telepén végzett megfigyelés eredménye: mindkét vizsgált évben a legyek először az 1. számú táblában jelentek meg, majd csupán mintegy 7-10 nappal később a 2. számúban (36. ábra).

Sajnos e kártevő esetében egyelőre a másutt oly jól bevált feromoncsapdás előrejelzés nem jöhet szóba, mert régóta ismeretes ugyan, hogy a hím cseresznyelegek termelnek olyan feromont, amellyel a nőtényeket képesek magukhoz csalogatni, ennek a hatóanyagnak kémiai szerekezete azonban még nem ismert, s így mesterségesen sem tudjuk előállítani.

Kihaszználhatjuk viszont a cseresznyelegek magatartásának azt a sajátosságát, hogy bizonyos élénksárga színű felületekre szívesen összegyűlnek, letelepednek. Néhány évtizede ismeretesek már az ezen a jelenségen alapuló, több gyártó által előállított, nem száradó ragaccsal bevont sárga lapok, vagyis

színcsapdák, melyeket a cseresznyelégység csapdázására ajánlanak. Legerősebb a tapasztalat szerint azoknak a sárga színárnyalatoknak a vonzó hatása, melyek színspektrumában különösen erős az 500-550 nm-es hullámhossztartományban a visszaverési (reflektancia-) intenzitás. Ezek általában zöldes-vagy fluoreszkáló élénksárga színárnyalatok.

Mivel ebben a hullámhossztartományban az emberi szem csak csökkent mértékben képes különbségtételre, gyakori, hogy két, első pillantásra hasonló sárga árnyalathból az egyik sokkal intenzívebben hat a cseresznyelégységre, a másik viszont majdhogynem hatástalan. A színcsapdákat gyártó cégek hosszú, gondos ellenőrző vizsgálatok során választják ki a megfelelő színárnyalatot, mely megbízható hatású.

Az észlelésre, illetve rajzáskövetésre alkalmas csapdák kifejlesztésekor kihasználhatjuk a cseresznyelégységeknek azt a sajátosságát is, hogy szívesen keresik fel az ammóniavegyületeket kibocsátó illatforrásokat. Ez azzal magyarázható, hogy természetes körülmények között a gyümölcslegyek szívesen táplálkoznak pl. a leveleken talált friss madárürülékfoltokon, mely számukra fontos fehérjeforrás lehet. Mesterségesen előállíthatók hasonló vegyületeket kibocsátó „táplálkozási”, csalétek, melyek a sárga színcsapdákkal együtt alkalmazva azok hatását drámaian fokozzák. A tapasztalat szerint a legérzékenyebb észlelést és rajzáskövetést akkor tudjuk megvalósítani, ha olyan csapdát használunk, mely együtt tartalmazza a megfelelő sárga színárnyalat vizuális, valamint a táplálkozási csalétek kémiai illatingerét (37. ábra). Megfigyelhető, hogy a sárga színű és csalétket is tartalmazó csapdák jóval több legyet fogtak, mint a csak sárga, vagy csak csalétket tartalmazók fogásainak összege; ez azt mutatja, hogy a színinger és a táplálkozási csalétek ingere egymás hatását többszörözi, egymásra hatásuk szinergetikus jellegű. A kártevő megjelenésének érzékeny jelzésére tehát mindenképpen olyan csapdát érdemes használni, mely a sárga szín vizuális és a táplálkozási csalétek kémiai ingerfajtáit egyaránt tartalmazza. A csak egyfajta ingerre alapuló csapdák félrevezető eredményeket adhatnak, illetve túl érzéketlenek lehetnek a kártevő megbízható jelzésére.

A táplálkozási csalétekkel felszerelt sárga színcsapdák jól mutatják a rajzás főbb jellemzőit, azaz a rajzás kezdetét, a tömeges rajzást és a rajzás befejeződését is.

A cseresznyelégység sikeres csapdázásához azonban még másra is figyelniünk kell. Egy kísérletben, amelyben a fakorona alsó, középső és felső részén elhelyezett csapdák fogásait vizsgálták, a korona felső részén elhelyezett csapda fogta az összes, e kísérletben fogott cseresznyelégység mennyiség 89%-át (38. ábra), egyértelműen jelezve, hogy a legyek előszeretettel gyülekeznek a fakorona csúcsi részein. Azonkívül, hogy a korona középső és alsó részén kihelyezett csapdák fogása elenyésző volt a felső részen lévőhöz képest, figyelemre méltó, hogy a kártevő megjelenését a felső részen lévő csapda kb. egy héttel

korábban jelezte, mint a középső részen elhelyezett. Ha tehát csapdáinkat nem a fakorona felső részén üzemeltetjük, nem csak azt kockáztatjuk, hogy kevesebb legyet fogunk, hanem súlyosan veszélyeztetjük előrejelzésünk érzékenységét és pontosságát is.

A csapdákat célszerű április utolsó napjaiban-május elején kirakni, így biztosak lehetünk abban, hogy csapdáink már a rajzáskezdetet is jelzik. Az itt leírtak miatt ajánlatos csapdáinkat a fakorona felső részére kihelyezni, úgy, hogy lomb ne vegye a csapdát körül, és annak sárga felületét a lehetőség szerint hosszú ideig érhesse a nap. A cseresznyelégycsapdák – ellentétben a molylepkéknél széleskörűen elterjedt szexferomonos csapdákkal, melyek csak a hímek fogására alkalmasak – mind a nőtény, mind a hím cseresznyelegyeket nagy számban fogják. A cseresznyeléken kívül a csapda sárga színe miatt csapdáinkra még igen sok más repülő rovar is odaragadhat. A tapasztalat azt mutatja, hogy a fakorona felső részén elhelyezett csapdák fogása szelektívebb; itt ugyanis ritkábban repülnek bele azok a nagy testű légyfajok, melyek a túl alacsonyan elhelyezett csapdákat a táplálkozási csálétekből felszabaduló ammóniavegyületek illatára repülve ellephetik. A „szennyező” rovaroktól a cseresznyelegyet jellegzetes szárnymintázata és testszínezete alapján tudjuk megkülönböztetni. A cseresznyelégycsapda teste 3–4 mm hosszú, fekete alapszínű. A fej eleje sárgásbarna, a tor a szárnyak tövéénél sárga. Szárnya nagy feteke foltokkal tarkított. A potroh is fekete, de egyes példányokon a szelvények hátsó pereme sárgás árnyalatú.

Számos hasznos rovar (hernyókat pusztító mikroszkopikus darazsak, méhek stb.) is a csapdára ragadhat; ezek főleg pusztítását elkerülhetjük, ha csapdáinkat a cseresznyelégycsapdák rajzásának befejeződése után nem hagyjuk hetekig a fán.

Csapdáinkkal időben észlelhetjük a cseresznyelégycsapda megjelenését, és kiválóan követhetjük rajzásmenetét. A csapdafogások alapján időzített inszekticides permetezésre ajánlott, környezetvédelmi szempontból előnyös szer pl. a Basudin 600 EW, vagy a Calypso 48 SC (cseresznye és meggy éréstől függően!). (Rovarölő szerek használatakor szigorúan tartsuk be a vonatkozó munka- és egészségvédelmi előírásokat!).

A cseresznyelégycsapdák az előrejelzésen túlmenően svájci tapasztalatok szerint hosszabb távon a cseresznyelégycsapda kártételt is csökkenthetik (fánként 2–8 csapda rendszeres, több szezonon át tartó használatával). Hazai tapasztalatok szerint ugyan a csapdákkal ellátott fákon valamivel csekélyebb a kártétel, mint a csapda nélkülieken, ez a különbség általában azonban nem túl jelentős; emiatt a módszer fenntartással kezelendő.

A jövőben lehetséges olyan új védekezési módszer megjelenése is, mely a cseresznyelégycsapda egy további magatartási specialitását használja ki. A nőtény legyek ugyanis, amikor a petéjüket a gyümölcsbe tojják, a gyümölcs felületét egy speciális feromonnal „jelölik” meg. Az ugyanarra a gyümölcsre

érkező újabb nőstény a feromont érzékelve nem rak újabb petét, hanem olyan gyümölcsöt keres, melyben még nem jelzi illattal pete, illetve lárva jelenlétét. Ez az oka, hogy legtöbbször egy cseresznyében csak egy nyüvet találunk. A szóban lévő feromon kémiai szerkezetét svájci kutatók azonosították, sőt, a hatóanyag mesterséges előállítására is sor került. Laboratóriumi és kisparcellás szabadföldi kísérletekben sikerült is bizonyítaniuk, hogy a mesterséges feromonnal bekent, illetve lepermetezett cseresznyéken kevesebb cseresznyelégýtojást lehetett találni. A módszer tudomásunk szerint még fejlesztés alatt áll, iparszerű előállítására és rendszerbe vonására még sehhol sem került sor. Valószínű, hogy olyan esetekben, amikor a cseresznyelegyek egyedszáma nem túl nagy, sikeresen alkalmazható lesz. Gradáció esetén azonban kételyek merülhetnek fel a módszer sikerével szemben, hiszen ilyenkor, amikor csaknem minden gyümölcs fertőzött, nem ritka a 2, sőt 3 nyüvet tartalmazó cseresznye sem.